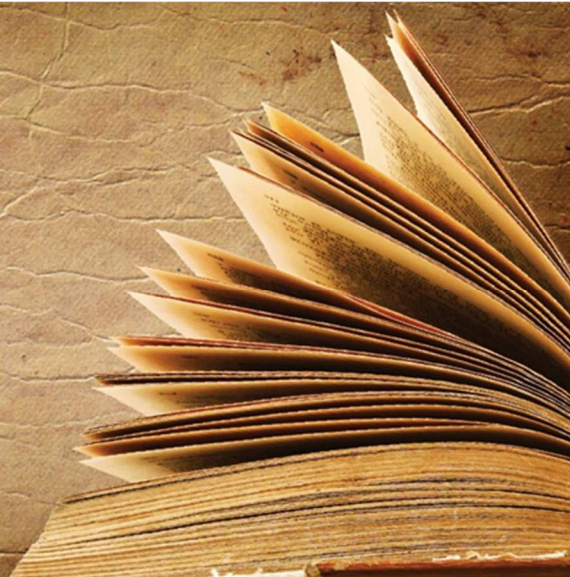

חדשות עולם הספר

במה ליוצרים ועורכים תורניים

גיליון 23

דבר המערכת

וגזור עלינו גזירות טובות מלפניך

גדולי ישראל הורו כי יש להוסיף בברכת שמע קולנו את הבקשה: "ועננו בורא עולם במידת רחמיך (הרחמים)" עקב עצירת הגשמים.

אחד המעשים המפורסמים בענין עצירת גשמים, הוא המעשה עם חוני המעגל (תענית כג.) שהיה כבן המתחטא לפני אביו.

הגמרא מספרת מיד לאחר מכן, שחוני המעגל ישן שבעים שנה ונתכסה מעין כל, וכאשר נתגלה ובא לבית המדרש לא האמינו לו שהוא חוני המעגל.

המהרש"א (שם) מתקשה מדוע לא האמינוהו אף שראו שהוא בעל תורה ומתרווחין שמועותיו כבימי חוני המעגל. ומבאר על פי האמור בספר יוחסין בשם יוסף בן גוריון, שחוני המעגל נהרג מחוץ לירושלים במלחמות בני חשמונאי, וזה מסכים עם תלמודנו לפי שנאבד מן העולם שבעים שנה בשינה, ולא ידעו היכן הוא וחשבו שנהרג במלחמת האחים, ולכן כשבא לא האמינו לו.

בגליון זה נעסוק בענייני עצירת גשמים, בספר יוסיפון, ובשמו של החג.

שנזכה לגשמים בעתם - וחנוכה שמח

העורך

מדברי רבותינו

סתירה בין דברי חז"ל לספר יוסיפון

רבותינו הסתייעו רבות בספר יוסיפון, נביא לדוגמא את דברי רש"י על הפסוק (דניאל יא יז) 'ובת הנשים יתן לו להשחיתה ולא תעמד ולא לו תהיה' - הוא אנטיוכס הרשע מלך יון שגזר גזרות על ישראל, וצוה לפוליפוס שר צבאו להרוג את כל הקורא שמו יהודי כמו שכתוב בספר יוסיפון, 'ולא תעמוד' - עצתו זאת, שעמד מתתיהו בן יוחנן ופרק עולו מעל ישראל.

אך בספריו נמצאים גם סתירות לדברי חז"ל, **האברבנאל** כתב על כך (חבקוק א א): סוף דבר שאנחנו לא נסמוך כי אם על מה שזכר הכתוב או העידו חז"ל, לא בספרי הספורים כשיהיו רחוקים מן ההיקש.

אמנם במקום שהיה דרך ליישב את הדברים, כמו המהרש"א שהובא בפתח דברינו עשו זאת רבותינו (אך נציין שדבר הריגתו של חוני המעגל כפי שהובא בקדמוניות היהודים הוא, שחוני נקרא להתפלל להצלחת הורקנוס השני במלחמתו נגד אריסטובולוס השני, ובעקבות סירובו נרצח).

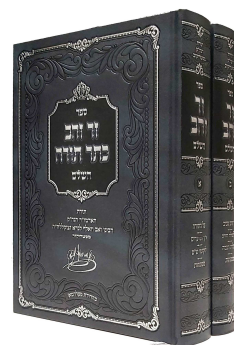
כך גם על ייחסו האוהד לטיטוס, כתב **רבי צדוק הכהן מלובלין** (אור זרוע לצדיק מהות לשון הקודש): כי יוסף הכהן סופר היה לא נביא או בעל רוח הקודש, וכתב מה שכתב כפי מה שידע וראה ושמע, וכפי מה שהיה בלבו ודעתו וצורכו, לפיכך אי אפשר לדעת האמת הברור לסיבות האמורות. אבל חז"ל אשר היו כולם בעלי רוח הקודש, וידעו כל הדברים שבלב והסיפורים אשר לא נתפרסמו ולא נטו לאחד מן הצדדים, אבל זכרו האמת אשר הוא, לפיכך באו השינויים האלה.

גם המהר"ל (נצח ישראל פ"ה) כתב: ואפילו אם נודה לבעל יוסיפון שדיבר טוב מלשורף בית המקדש, זה כדרך הרשעים מדברים בפיהם, ולבם אין אתם. או שעשה כל זה כדי לעשות בבית המקדש כרצונו, להשתבח ולהתפאר בו שיהיה הבית הגדול והקדוש תחת ידו. והוא יתברך גרם שלא יהיה בית קדשנו ותפארתנו ביד הערל והטמא הזה, ולכך נשרף. כי אין ראוי למעלת קדושתו של בית המקדש, אשר שמו יתברך נקרא על הבית, שיהיה תחת זרים ורשעים כמו אלו אף זמן מה, שהרי בסוף בודאי יהיה שורפו, ולכך נשרף מיד, אבל בודאי הוא היה ראש המשחיתים שהשחית בית אלוקינו.

חדשות הספר

"זר זהב" - אוצר מאמרים מאת הגה"צ **רבי זאב וואלף לנדא** זצ"ל מסטריקוב, בתוספת ביאור על ידי נכדי המחבר.

כעת יוצא לאור חלק ב' אשר נקבעו בו אגרותיו לגדולי הדורות, שירי קודש, דברי מליצה ואמרי נועם, אשר נכדי המחבר עמלו לבאר דבריו באר היטב.

"אהבת ישראל כהלכה" - מאת **רבי יוסף יצחק פייגעלשטאק** שליט"א אב"ד בארגנטינה.

והוא לקט מדברי חז"ל בענייני המצוות הנוגעות לאהבת ישראל, סיפורים ועובדות המושכים את הלב. וכן הלכה למעשה בעניינים אלו.

שאלת חכם

מדוע אין מתענים כיום בעת עצירת גשמים?

חכמים תקנו שאם הגיע י"ז בחשוון ולא ירדו גשמים - מתענים היחידים. הגיע כסלו ולא נענו - אף היחידים מתענים ג' תעניות. לא נענו - גוזרים עליהם עוד ג' תעניות מבעוד יום. לא נענו אף באלו - גוזרים עליהם ז' תעניות, ומוציאים התיבה לרחובה של עיר ומוסיפים בתפילה שש ברכות נוספות.

הטור (או"ח סי' תקע"ט) הביא מסידור הגאונים הוספה נוספת לברכת שומע תפילה על ידי הש"ץ, והיא הבקשה "ועננו בורא עולם".

רבי ישראל משקלוב כותב בספרו פאת השולחן (הלכות א"י סי' ב סע' יא) שהודפס בשנת תקצ"ו, כי בארץ ישראל נוהגים כל סדרי תעניות וככל סדר התפילה שסידר הטור.

הרב יחיאל מיכל טיקוצ'נסקי בספריו (עיר הקודש והמקדש פכ"ה אות ז; ארץ ישראל סי' ב דיני תפילה ומנהגיה אות ז) כתב: שבארץ ישראל נהגו בתעניות, אך בסדרי התפילה נהגו להוסיף רק את התפילה בשומע תפילה. כפי הנראה, ראו חכמים שבדורות האחרונים שאי אפשר לגזור תעניות על הציבור, ולא נותר בידנו אלא אמירת "ועננו בורא עולם".

יש לך מושג?

מי חיבר את ספר יוסיפון?

יוסף בן מתתיהו חיבר ארבעה ספרים: מלחמת היהודים, קדמוניות היהודים, [קדמות היהודים] נגד אפיאן וחייו יוסף. ספר קדמוניות היהודים נכתב ביוונית, תורגם בין היתר ללטינית ומשם תורגם ועובד על ידי אלמוני באיטליה - לספר יוסיפון.

המחבר האלמוני מכנה בטעות את יוסף בן מתתיהו - כיוסף בן גוריון (שנקל להחליפו בטעות במנהיג בשם כזה שחי בסוף תקופת בית שני), עד שטעו שספר יוסיפון נכתב בידי יוסף בן גוריון עצמו. האברבנאל (נחלת אבות פ"ב מ"ח) סבר שהוא התנא רבי יוסי הכהן ומתלמידי רבי יוחנן בן זכאי. אף החיד"א (פתח עיניים, מקוואות פ"י מ"א) הביא דברים דומים: שמצא כתוב לרב אחד, שקבל מרביתו דזהו יוסף הכהן בן גוריון הידוע שהיה כהן משוח מלחמה, וחיבר ספר יוסיפון, ועליו אמרו במשנה 'קלמרין של יוסף הכהן'. לאחר שהתפרסמו ספריו של יוסף בן מתתיהו, שאלת זהותו הובררה, אך יש דורשים אותו לשבח ויש דורשים אותו לגנאי.

פינת העורך התורני

לעושה אורים גדולים

בשנה שעברה דנו בפינה זו (גליון 5), בשימוש במילים וביטויים עבריים שאינם מוכרים ליהודי חו"ל ופעמים שאף אין ראוי להשתמש בהם כלל. אחת הדוגמאות שעסקנו בה, היא הכינוי למנורת החנוכה בשם "חנוכיה". מטבע לשון נוסף שראוי להתבונן בו הוא, כינויו של חג החנוכה בשם "חג האורים". אמת ששם זה מעורר בנו קונוטציה שלילית, כיון שהשימוש בו רווח בפי כאלו שרוקנו את החג מפנימיותו.

אך אמת שמקורו הראשון של השימוש הוא מתיאורו של יוסף בן מתתיהו:

ובעשרים וחמישה לחודש כסלו, הדליקו נרות במנורה והקטירו על המזבח. ויהודה חגג עם בני עירו את חידוש הקרבנות בבית המקדש במשך שמונה ימים. וגדולה כל כך הייתה חדוותם על חידוש מנהגיהם, שניתנה להם הרשות לאחר זמן רב, בלי שציפו לכך, לעבוד את אלוקיהם, עד שחוקקו חוק לדורות אחריהם לחוג את חידוש העבודה במקדש במשך שמונה ימים. ומאותו זמן ועד היום הננו חוגגים את החג וקוראים לו חג האורים. ונראה לי שנתנו את הכינוי הזה לחג משום שאותה הזכות הופיעה לנו בלי שקיווינו לה.

אך שימו לב, חג האורים כפי הטעם המבואר בצידו הוא על שם ההתגלות והאור שהשפיע הקב"ה (יש שרצו לתרגם את הביטוי הלטיני כ"חג ההתגלות"), ואם כן עלינו לומר: "חג אורים" - על שם האור, ולא "חג אורים" - על שם הדלקת האש.

הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ה סי' יב) הוסיף טעם בדבר, שהוא על פי מה שאמרו חז"ל במדרש (ב"ר ב, ד) "וחושך זה מלכות יון", וכאשר נצחו את יון גירשו את החושך - ויהי אור.

אך בכל אופן, המשתמש בכינוי זה לחג החנוכה אינו אלא מן המתמיהין.

שגיאות מי יבין - פינת העורך התורני (גליון 22)

הרב בן ציון ק. ממליץ לחפש את הביטוי "קריאת ים סוף", כדי לראות את כמות השגיאות שנעלמו מעיני המגיחים.

"איורים וציורים" - תגובות (גליון 22)

הרב א. פ. מוסיף בענין שיעור גודל הגריס, כי הרב ישראל שטרן מלונדון (המוהל), כתב במהדורה השניה של חידושי החת"ס, כי הוא הדפיס בסופו את שיעור הגריס בגודלו המדוייק, אך מחמת הדפוס שהתחדש, צילמו את הספר בגודל אחר, ויצא מכשול ח"ו.

מבין לקוחותינו

מפתחות
ערכים | אישים
מקורות

עיצוב
שערים | כריכות
הנצחות | איורים

עימוד
קלאסי | רב טקסט
מהדורה אלבומית

ניקוד
עברית | ארמית | אידיש
הגהות ניקוד

הקלדה
הקלדה והגהה
בשלל שפות

עריכה
לשונית | תרגומית
ספורות | תגה

הדפסות
אופסט | דיגיטל
ספרים | קונטרסים

ביוגרפיה
תולדות חיים
מחקר וכתובה

א|תרגום
מכל שפה
לכל שפה

תמלול
עברית | אידיש
אנגלית

סריקות
פיענוח ספרים
ומסמכים לטקסט